

Sosiaalityön opiskelijoiden soveltuvuuden selvittäminen

PEKKA SAARNIO

Tämän vuoden alussa voimaan tulleet lainmuutokset antoivat korkeakouluille ja oppilaitoksille entistä paremmat mahdollisuudet puuttua opiskelijoiden soveltumattomuuteen alalle. Opetusministeriön työryhmä valmisteli nämä SORA-säädöksiksi kutsutut lainmuutokset (OPM 2010). Säädökset koskevat muun muassa opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä, opiskelu-oikeuden peruuttamista ja palauttamista, huumausainetestausta sekä opiskelijan kurinpitoa. Laki yliopistolain muutoksesta (954/2011) toi ne myös sosiaalityön koulutukseen.

Suurella yleisöllä lieenee vähänlaisesti tietoa siitä, millaisia pulmia esimerkiksi opiskelijan persoonallisuuden poikkeavuus saattaa aiheuttaa opetuksessa. Opettajan oma työyhteisökään ei välttämättä ole perillä niistä, koska aihepiiristä puhuminen ei ole helppoa. SORA-säädökset ovat tätä taustaa vasten tervetulleita, vaikka ne liikkuvatkin sangen yleisellä tasolla. Saattaa myös käydä niin, että siinä vaiheessa, kun tulee tarve turvautua lakikirjaan, ollaan pahasti myöhässä.

Tämä kirjoitus etenee yksityisestä yleiseen. Tarkastelen ensiksi sosiaalityön opetuksessa kohtaamaani persoonallisuuden poikkeavuutta. Toiseksi pohdin sitä, millä tavalla opiskelijan soveltuvuus sosiaalityöhön voitaisiin selvittää. Lopuksi käyn lyhyesti läpi, mitä tutkimukset kertovat auttamisalan työntekijöiden välisistä toiminnan tuloksellisuuseroista.

En suoranaisesti tarkastele vuorovaikutustaitoja, vaikka ne – tai itse asiassa niiden puutteellisuus – kiinteästi liittyvätkin persoonallisuuden poikkeavuuteen. Tein lähes kaksikymmentä vuotta sitten tutkimuksen sosiaalityön uusin opiskelijoiden vuorovaikutustaidoista (Saarnio 1995). Tulosten mukaan niissä oli hämmästyttävän suuria yksilöllisiä eroja.

Jätän myös käsittelemättä kypsymisen nuoruudesta aikuisuuteen, joka toisinaan tuottaa päänsä vaivaa, erityisesti nuorempien opiskelijoiden osalta. Toiminnan suunnittelun ja säätelyn kehitys saattaa nimittäin seurata monta askelta muun kehityksen perässä (Casey & al. 2008).

Seminaarissa tapahtuu

Olen opettanut kaksi vuosikymmentä sosiaalityön taitoja. Tähän opintokokonaisuuteen kuuluu lukukauden mittainen sosiaalityön taitoseminaari, jota seuraa yhdeksän viikon käytännön opetus oheisseminaareineen. Omiin seminaareihini on vuosittain osallistunut kymmenkunta opiskelijaa, joten heidän kokonaismääränsä on kahdessakymmenessä vuodessa ollut suunnilleen kaksisataa.

Sosiaalityön taitoseminaari ja käytännön opetuksen oheisseminaari poikkeavat melko lailla tavanomaisista akateemisista seminaareista. Vuorovaikutus- ja haastattelutaidot ovat niissä keskeisellä sijalla. Opitaan luomaan toimiva kontakti asiakkaaseen ja ratkaisemaan hänen kanssaan erinäisiä ongelmia. Samalla opiskelijoita aktivoidaan katsomaan peiliin, toisin sanoen pohtimaan omaa roolia asiakastyössä. Tämän vuoksi heidän persoonallisuuden piirteensä nousevat palkostakin esille, vaikka niitä ei käsitelläkään yhtä intensiivisesti kuin pitkissä terapiakoulutuksissa.

Opettajan tehtävät näissä seminaareissa ovat olleet mielenkiintoisia mutta samalla haasteellisia. Olen varmaankin oppinut niissä enemmän kuin muussa opetuksessa yhteensä – sekä itseltäni että muista. Mielenkiintoa on lisännyt myös se, että olen samaan aikaan tutkinut sosiaalityön taitojen yksilöllistä kehittymistä ja työntekijän

vaikutusta päihdehoidon toimivuuteen.

Millaisia opiskelijat sitten ovat olleet? Sanoisin, että pääsääntöisesti innostuneita ja yhteistyöhaluisia. Vuorovaikutustaidoissa on ollut suuria yksilöllisiä eroja, mikä on johtunut siitä, ettei niitä huomioida opiskelijavalinnassa. Tämän kirjoituksen kannalta on kuitenkin tärkeintä kiinnittää huomiota pienehköön vähemmistöön, jolla on ollut jonkinasteista persoonallisuuden poikkeavuutta. Noin joka kymmenes opiskelija on kuullut tähän ryhmään.

Tuo poikkeavuus on vaihdellut seminaarissa tapahtuvasta provosoinnista koko laitosyhteisöä koskevaan vakavaan häirintään. Nämä opiskelijat ovat lukumääräänsä nähden saaneet aikaan paljon hämmennystä ja mielipahaa. Sen paremmin henkilökunta kuin opiskelijatkaan eivät mielellään puhu julkisesti näistä asioista. Kerron nyt lyhyesti, millä tavalla nuo pulmat ovat ilmenneet omista seminaareistani.

Kenties yleisintä on ollut provosointi ja haastaminen. Opiskelija voi ryhmätilanteessa esimerkiksi piirrellä, tutkia kännykkäänsä tai hoitaa kynsiään, vaikka opettaja olisi kyynärpäätuntumassa. Kohtuuton kritiikki ja epäasialliset kommentit kuuluvat myös tähän kategoriaan. Tavoitteena näyttäisi olevan opettajan tai kanssaopiskelijoiden saattaminen hämilleen tai jopa menettämään malttinsa.

Myös huomiohakuisuutta on esiintynyt. Sen muodot vaihtelevat suuresti, mutta voisin mainita esimerkkinä salaperäiset syöksähtelyt seminaarihuoneen ulkopuolelle. Ja sitten hetken kuluttua takaisin, ilman mitään selityksiä. Eikä kyseessä ole ollut kännykän käyttö tai muut vastaavat syyt. Olen pannut merkille, että tämälapsiset tilanteet kannattaa ohittaa kiinnittämättä niihin suurempaa huomiota. Sama menettely on tepsinyt muihinkin huomiohakuisuuden muotoihin.

Manipulointi on sekin tuttua. Mukana saat-
taa myös olla lipevyyttä, jopa suoranaista mate-
lua. Näille käyttäytymismuodoille on ominais-
ta, että niillä halutaan jotakin, joko minulta tai
toisilta opiskelijoilta. Ne eivät yleensä ole tuotta-
neet suuria pulmia, paitsi silloin, kun tarkoituk-
sena on ollut muodostaa oma ryhmäkunta edis-
tämään muita kuin opetuksen tavoitteita. Pyr-
kimykset pelata opettaja ja opiskelijat jollakin
kombinaatiolla vastakkain ovat onneksi olleet
harvinaisia. Tällainen pelaaminen kysyy jo mel-
koista harjaannusta.

Tilanne voi myös muodostua pulmalliseksi, jos
opiskelija osoittaa jo tietävänsä kaiken, toisin sa-
noen opetus on hänen osaltaan hukkaan heitet-
tyä aikaa. Mukana on tavallisesti aimo annos yli-
mielisyttä. Nämä tilanteet ovat yleensä purkau-
tuneet antamalla opiskelijan hetken nauttia tähe-
teydestä. Joskus tulee kyllä pohtineeksi, että mis-
sä on oman toimintani fokus, sosiaalityön taitojen
opetuksessa vai niiden käytössä.

Räikeää sopimuksista tai säännöistä kiinni pi-
tämättömyyttäkin on esiintynyt, tosin harvaksel-
taan. Myös siihen liittyy tavallisesti ylimielisyyt-
tä. Toisinaan se voi mennä kunnon veivaamiseksi,
eli mikään ei tunnu käyvän päinsä. Jotenkin
nämä tilanteet ovat kuitenkin aina saaneet ratkai-
sunsaa. Se kysyy kärsivällisyyttä.

Dominointi ryhmässä on niin ikään haasteel-
lista. Silloin tulee välttää sekä alireagointia että
ylireagointia. Edellisestä saa kärsiä koko ryhmä,
jälkimmäinen taas yleensä johtaa vahvaan vasta-
reaktioon. Kiperin tähänastinen tilanteeni ope-
tuksessa liittyy juuri tällaiseen asetelmaan.

Opiskelija halusi heti ensimmäisestä seminaa-
rikerrasta lähtien hyvin intensiivisesti kertoa hän-
nelle vuosia sitten sattuneesta tapahtumaketjus-
ta. Hän muun muassa pani sitä koskevan lehtijutun
kiertämään. Tutustuminen ryhmän jäseniin
on tietenkin tärkeää, mutta kaikilla pitää olla yh-
täläiset mahdollisuudet kertoa itsestään. Tämä ei
yleensä tuota suurempia pulmia, mutta tällä ker-
ralla intuitio varoitti: nyt on pidettävä kieli kes-
kellä suuta, välttä siis vastakkainasettelua.

Kävin toisella seminaarikerralla yleisellä tasol-
la läpi sitä tosiasiaa, että asiakkaiden välillä on
suuria eroja, viittasinpa muun muassa persoon-
allisuushäiriöihin. Tähän tuo opiskelija reagoi
välittömästi toteamalla meidän kaikkien olevan
omanlaisiamme, mistä olin täysin samaa miel-
tä. Kolmannella seminaarikerralla hän kertoi
muiden kuullen vaihtavansa ryhmää. En voinut
muuta kuin sanoa, että se on valitettavaa, mutta
päättös on hänen.

Heti samana päivänä näin opiskelijan kiiruhta-
van kollegani työhuoneeseen. Paikka toiseen ryh-
mään järjestyi välittömästi. Tämä episodi oli kui-
tenkin vasta esinäytös sille, mitä tuleman piti. He
riitaantuivat pahoin, ja opiskelija ryhtyi häiriköi-
mään työtoveriani. Sitten hän siirtyi seuraavalle
opettajalle, jonka kanssa sama toistui. Eikä se jää-
nyt edes tähän, vaan jonkin ajan kuluttua huo-
mattava osa henkilökunnasta oli hätää kärsimäs-
sä. Lopulta piti vaihtaa sähköpostiosoitteita ja ha-

kea lähestymiskieltoja. Opiskelija kuitenkin jätti minut rauhaan, jos kohta ei sen koommin tervehtinyt vastaan tullessa.

Opettajien sosiaalisen konstruktionismin ideologialla oli epäilemättä vaikutusta tapahtumain kulkuun. Tuon ideologian mukaan persoonallisuushäiriöt ovat kielellisiä konstruktioita, eli ne ovat läsnä pelkästään kielen maailmassa. Tällainen näkemys tuottaa pulmia reaali maailmassa. Olen lisäksi pannut merkille, että kaikille ei ole selvää, kummassa työskentelemme, oppilaitoksessa vai hoitolaitoksessa. Minun näkemykseni mukaan yliopisto voi toki edistää opiskelijoiden mielenterveyttä, mutta psyykkisten ongelmien hoito ei kuulu sen toimialaan.

Alalla suositun sloganin mukaan hyvää sosiaalityötä voidaan tehdä monenlaisilla persoonallisuuksilla. Olen samaa mieltä, mikäli tällä tarkoitetaan persoonallisuuden normaalia vaihtelua. Persoonallisuuden poikkeavuudet ovat asia erikseen.

Epidemiologisten tutkimusten mukaan erilaisten persoonallisuushäiriöiden yhteen laskettu esiintyvyys koko väestössä on 5–15 prosenttia (Emmelkamp & Kamphuis 2007). Menemättä sen pidemmälle diagnostiikkaan, edellä kuvaamani pulmat opiskelijoiden käyttäytymisessä tuovat mieleen DSM-luokituksen ja persoonallisuushäiriöiden B-klusterin, johon kuuluvat epäsosiaalinen, epävakaa, huomiohakuinen ja narsistinen persoonallisuus (American Psychiatric Association 2000).

Soveltuvuuden selvittäminen

Sosiaalityön opiskelijavalinta perustuu nykyään pelkästään yo-pisteisiin ja kirjalliseen pääsykokeeseen. Soveltuvuuden selvittäminen on kuitenkin kansainvälisessä katsannossa verrattain yleistä (Gibbons & al. 2007). Pitäisikö se sitten sisällyttää valintamenettelyyn myös meillä? Aihepiiristä on keskusteltu vähän, puhumattakaan tutkimuksen tekemisestä. Siitä on jostakin syystä vaiettu, vaikka soveltuvuuden selvittämisellä on esimerkiksi hoitoalalla täysin vakiintunut asema.

Tilanne ei ole aina ollut samanlainen. Sosiaalihuoltajatutkimuksen opiskelijavalintaan kuului 1970-luvulle asti neljän kuukauden esiharjoittelu, josta kirjoitettu lausunto huomioitiin koulutodistusten ja työkokemuksen ohella (Tampereen

yliopisto 1971). En ota kantaa menettelyn silloiseen toimivuuteen, mutta ainakin periaatteessa sillä saatiin lisäinformaatiota. Sosiaalihuoltajatutkiminto on itse asiassa lakkautettu jo kaksikymmentä vuotta sitten.

Yleisin kuulemani argumentti soveltuvuuden selvittämistä vastaan on ollut epäluottamus testejä kohtaan. Olen itsekin jossain määrin skeptinen niiden suhteen, mutta aihepiiriä kannataisi kuitenkin tutkia. Kunnolla tehtyjä testejä persoonallisuuden piirteiden ja poikkeavuuden tutkimista varten on tänä päivänä paljon paremmin saatavilla kuin menneinä vuosina. Mainitsen esimerkkinä viiden faktorin malliin perustuvan PK5-persoonallisuustestin, joka on tälläistä tekoa (PK5 2007). Persoonallisuushäiriöiden selvittämistä varten on puolestaan kehitetty strukturoitu haastattelu nimeltä SCID-II (First & al. 1997).

Itse testejä suurempi pulma on kuitenkin niiden teettämisen tarkoitus, joka vaikuttaa merkittävällä tavalla vastauksiin. Koulutukseen hakijat pyrkivät tietenkin antamaan itsestään mahdollisimman myönteisen kuvan. Tämä ongelma on yritetty huomioida testien suunnittelussa, mutta sen ratkaiseminen ei liene mahdollista pelkästään psykometrisillä konsteilla.

Tätä taustaa vasten esiharjoittelu sosiaalihuoltajatutkimuksen tapaan ei olisi lainkaan huono idea: taitava havainnoitsija pystyisi neljän kuukauden aikana muodostamaan sangen luotettavan kuvan hakijasta. Sitä voitaisiin vielä täydentää soveltuvuuden testaamisella.

Ehdollinen opiskelijaksi hyväksyminen olisi niin ikään yksi vaihtoehto. Opiskelupaikka vahvistettaisiin vasta sen jälkeen, kun opiskelija on suorittanut asiakastyön opintoja koskevat jaksot. Siis nimenomaan ne seminaarit, joista kirjoitin edellä. Näin mittausten lukumäärän kasvattamisella parannettaisiin luotettavuutta, tietenkin sillä edellytyksellä, että itse mittarit eli havainnoitsijat olisivat tehtäviensä tasalla.

Soveltuvuuden selvittäminen helpottaisi vihdoin erästä merkittävää, joskin piiloista ongelmaa. Opiskelijahan koetetaan kaikin keinoin saattaa maisteriksi, vaikka hänellä olisi ilmeinen persoonallisuuden poikkeavuus. Valmistumisen jälkeen hän sitten hakeutuu muodollisesti pätevänä työmarkkinoille. Siinä pannaan kiertoon yhdenlainen Musta-Pekka -kortti.

Työntekijällä on väliä

Olen toisinaan pohtinut, olisiko opiskelijavallinnassa ja opiskelun aikana kerätyillä, persoonallisuuden piirteillä ja poikkeavuudella koskevilla tiedoilla mahdollista ennakoita valmistumisen jälkeistä suoriutumista asiakastyössä. Persoonallisuuden piirteiden ja poikkeavuuden on nimittäin osoitettu olevan melko pysyviä (Ferguson 2010). Tällaista tutkimusta ei tietääkseni ole tehty sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden välisiä eroja asiakastyön toimivuudessa ei myöskään lie-
ne tutkittu. Aihepiiriä on kylläkin tutkittu auttamistyön muilla sektoreilla.

Tutkimusten mukaan terapeuttien välillä on huomattavia hoidon toimivuuseroja psykoterapiassa (Beutler & al. 2004) ja päihdehoidossa (Najavits & al. 2000). Terapeuttivaikutuksen suuruus on psykoterapiatutkimuksissa ollut keskimäärin 8 prosenttia (Wampold 2006). Päihdehoidossa on päädytty 4–12 prosentin selitysosuuteen, riippuen tutkittavasta hoitomuodosta ja vastemuuttujasta (Project MATCH Research Group 1998).

Kraus & al. (2011) raportoivat tuoreessa tutkimuksessaan, että noin joka kuudennen päihde-työntekijän asiakkaat olivat huonommassa kunnossa hoidon jälkeen kuin sitä ennen. Project MATCH:ssa, yhdessä suurimmista alkoholiongelmi-
en hoitotutkimuksista kautta aikojen, todettiin merkitsevän terapeuttivaikutuksen johtuneen muutaman työntekijän poikkeuksellisen huonoista hoitotuloksista (Project MATCH Research Group 1998). Jotkut työntekijät siis ovat suorastaan haitallisia asiakkaille, samaan tapaan kuin eräät hoitomuodot (Lilienfeld 2007).

Mistä työntekijöiden väliset hoidon toimivuuserot sitten johtuvat? Wolberg (1967) mainitsee käsikirjassaan eräitä psykoterapeutin ominaisuuksia, jotka ovat tarpeen onnistuneen yhteistyösuhteen ja hyvien tulosten saavuttamiseksi: sensitiivisyys, joustavuus, objektiivisuus, empaattisuus ja psyykinen tasapaino. Suosittelen aihepiiristä kiinnostuneille lukijoille myös Ackermanin & Hilsenrothin (2003) sekä Millerin (1993) katsauksia.

Päihdehoidon työntekijän vuorovaikutustaidoilla on todettu olevan vaikutusta hoidossa pysymiseen ja tuloksiin (Saarnio 2001; Valle 1981). Myös työntekijän empaattisuus parantaa hoitotuloksia (Miller & al. 1980). Nämä seikat on tarkoin huomioitu muun muassa motivoivassa

haastattelussa (Miller & Rose 2009).

Äskettäin tekemäni tutkimuksen mukaan päihde-työntekijöiden persoonallisuuden piirteis-
sä oli sellaisia yksilöllisiä eroja, joilla saattaa olla merkitystä hoidon toimivuuden kannalta (Saarnio 2009). Aihepiirin kunnollinen selvittäminen edellyttäisi näiden kahden aspektin, työntekijän persoonallisuuden piirteiden ja hoidon toimivuuden, mahdolluttamista yhteen ja samaan tutkimusasetelmaan.

Johtopäätöksiä

Kahdenkymmenen vuoden havainnointi seminaareissa on vahvistanut käsitystäni siitä, että opiskelijoilla esiintyy sellaista persoonallisuuden poikkeavuutta, jolla on merkitystä sosiaalityön taitojen omaksumisen ja käytön kannalta. Se ei kuitenkaan ole kovin yleistä – kyse on noin joka kymmenennestä opiskelijasta.

Sosiaalityön opiskelijavalinta perustuu pelkästään yo-pisteisiin ja kirjalliseen pääsykokeeseen. Ne eivät mittaa persoonallisuuden poikkeavuutta, vaikka sen huomioiminen olisi tärkeää paitsi sosiaalityön opetuksen myös ammatissa toimimisen kannalta. Sosiaalityöntekijöiden välisiä eroja asiakastyön toimivuudessa ei kaiketi ole tutkittu, mutta auttamisalan muita työntekijöitä koskevat tutkimukset kertovat tällaisista eroista.

Kuinka luotettavasti persoonallisuuden poikkeavuudet sitten voitaisiin tunnistaa valintamenettelyyn sijoitetulla soveltuvuustestauksella? Olen skeptinen sen suhteen, sillä persoonallisuuden poikkeavuudet eivät ilmiselviä tapauksia lukuun ottamatta ole helposti löydettävissä kerta-
testauksella. Esiharjoittelu tai ehdollinen hyväksyminen opiskelijaksi olisivat parempia vaihtoehtoja, koska ne soisivat opettajille ja ohjaajille runsaasti aikaa ja tilanteita havainnointia varten.

Aihepiirin perusteellinen selvittäminen edellyttäisi mittavan tutkimuksen tekemistä. Siinä voitaisiin käyttää seuraavaa tutkimusasetelmaa. Tutkimuksen ensimmäinen vaihe alkaisi luku-
kauden mittaisella esiharjoittelulla, josta systemaattiseen havainnointiin koulutetut ohjaajat tekisivät lausunnon. Tämän jälkeen olisi sisään-
otto tavalliseen tapaan yo-pisteiden ja pääsyko-
keen perusteella, mutta hakijat tutkittaisiin myös parhailla käytettävissä olevilla persoonallisuustesteillä. Toisessa vaiheessa heidän opintomenestystään seurattaisiin tutkinnon loppuun asti, erityi-

sesti silmällä pitäen sosiaalityön taitojen opetusta, mikä perustuisi systemaattiseen havainnointiin. Kolmas vaihe toteutettaisiin tutkinnon suorittamisen jälkeen työelämässä. Siihen kuuluisi asiakastyön toimivuuden arviointia. Lisäksi sosiaalityöntekijät tutkittaisiin uudelleen samoilla persoonallisuustesteillä kuin opiskelijavalinnassa.

KIRJALLISUUS

- Ackerman, S. & Hilsenroth, M.: A review of therapist characteristics and techniques positively impacting the therapeutic alliance. *Clinical Psychology Review* 23 (2003): 1–33.
- American Psychiatric Association: Diagnostic and statistical manual of mental disorders. 4th edition. Washington, DC: American Psychiatric Association, 2000.
- Beutler, L. & Malik, M. & Alimohamed, S. & Harwood, T. & Talebi, H. & Noble, S. & Wong, E.: Therapist variables. In Lambert, M. (ed.): *Handbook of psychotherapy and behavior change*. New York: Wiley, 2004.
- Casey, B. & Jones, R. & Hare, T.: The adolescent brain. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1124 (2008): 111–126.
- Emmelkamp, P. & Kamphuis, J.: *Personality disorders*. New York: Psychology Press, 2007.
- Ferguson, C.: A meta-analysis of normal and disordered personality across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology* 98 (2010): 659–667.
- First, M. & Gibbon, M. & Spitzer, R. & Williams, J. & Benjamin, L.: *Structured clinical interview for DSM-IV axis I personality disorders (SCID-I)*. Washington, DC: American Psychiatric Press, 1997.
- Gibbons, J. & Bore, M. & Munro, D. & Powis, D.: Using personal quality assessment for selection of social work students. *Australian Social Work* 60 (2007): 210–221.
- Kraus, D. & Castonguay, L. & Boswell, J. & Nordberg, S. & Hayes, J.: Therapist effectiveness: Implications for accountability and patient care. *Psychotherapy Research* 21 (2011): 267–276.
- Laki yliopistolain muuttamisesta 954/2011.
- Lilienfeld, S.: Psychological treatments that cause harm. *Perspectives on Psychological Science* 2 (2007): 53–70.
- Miller, L.: Who are the best psychotherapists? Qualities of the effective practitioner. *Psychotherapy in Private Practice* 12 (1993): 1–18.
- Miller, W. & Rose, G.: Toward a theory of motivational interviewing. *American Psychologist* 64 (2009): 527–537.
- Miller, W. & Taylor, C. & West, J.: Focused versus broad-spectrum behavior therapy for problem drinkers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 48 (1980): 590–601.
- Najavits, L. & Crits-Christoph, P. & Dierberger, A.: Clinicians impact on the quality of substance use disorder treatment. *Substance Use & Misuse* 35 (2000): 2161–2190.
- OPM: Opiskeluvoimavarojen perustaminen, päihdetestaus ja kurinpito turvallisuutta edistävänä keinoina. SORA-työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 7/2010.
- PK5: PK5-persoonallisuustestin käsikirja. Helsinki: Psykologien Kustannus, 2007.
- Project MATCH Research Group: Therapist effects in three treatments for alcohol problems. *Psychotherapy Research* 8 (1998): 455–474.
- Saarnio, P.: Sosiaalityön opiskelijavalinta ja valmiudet analysoida sosiaalityön vuorovaikutusta. *Kasvatus* 26 (1995): 244–249.
- Saarnio, P.: Mitkä tekijät vaikuttavat terapiasuhteen keskeyttämiseen avopäihdehoidossa? *Yhteiskuntapolitiikka* 66 (2001): 224–232.
- Saarnio, P.: Suomalaisen päihdetyöntekijän muotokuva. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2009): 632–643.
- Tampereen yliopisto: Sosiaaliturvan opetusjaoston opinto-opas 1971–1972. Tampere: Tampereen yliopisto, 1971.
- Valle, S.: Interpersonal functioning of alcoholism counselors and treatment outcome. *Journal of Studies on Alcohol* 42 (1981): 783–790.
- Wampold, B.: The psychotherapist. In Norcross, J. & Beutler, L. & Levant, R. (eds.): *Evidence-based practices in mental health: Debate and dialogue on the fundamental questions*. Washington, DC: American Psychological Association, 2006.
- Wolberg, L.: *The technique of psychotherapy*. 2nd edition. New York: Grune & Stratton, 1967.